

ΦΗΓΟΣ

γράμματα τέχνες πολιτισμός

ΤΕΥΧΟΣ 1

ΑΝΟΙΞΗ 1997

ΕΚΔΟΣΗ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Αναφορά στη ποίηση του Τάσου Κανάτση*

Προτού μιλήσω για την δουλειά του Τάσου Κανάτση θά ήθελα νά πω λίγα λόγια για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες προσπαθούν νά δημιουργήσουν οι εργάτες του λόγου στην επαρχία, συγκριτικά με τους συναδέλφους τους του κέντρου. Η θέση του λογοτέχνη της επαρχίας ύστερεί, έναντι όσων μένουν στο κέντρο, σε τρία τουλάχιστον σημεία. Είναι πρώτα ο περιορισμένος ορίζοντας των γνώσεων. Όποιος ζει στην επαρχία ζει σ' ένα περιβάλλον που δέν εύννοει ιδιαίτερα την ευρύτητα των γνώσεων. Δέν την εύννοει ως δυνατότητα ενημέρωσης: βιβλιοθήκες, πολιτιστικά κέντρα, εκδηλώσεις αξιώσεων, θεάματα, κλπ. Δέν την εύννοει όμως και από την πλευρά των προτύπων τά όποια αποτελούν μέτρο σύγκρισης. Όταν π.χ. συναντάει κανείς ανθρώπους που ξέρουν τρεις και τέσσερις ξένες γλώσσες και γνωρίζουν την κίνηση της σύγχρονης ευρωπαϊκής λογοτεχνίας, ή, όταν μπαίνει σε σπίτια και βλέπει προσωπικές βιβλιοθήκες με έξι, έφτά και πλέον χιλιάδες τόμους βιβλία, σίγουρα δέν μένει ανεπηρέαστος. Τό δεύτερο σημείο στό όποιο μειονεκτεί ο λογοτέχνης της επαρχίας είναι η διά ζώσης μαθητεία. Τού λείπουν δηλαδή ή συντροφιά και οι συζητήσεις με συνομηλίκους και μεγαλύτερους του που έχουν τά ίδια ενδιαφέροντα. Και ή τέτοια επικοινωνία είναι εξαιρετικό σχολείο, γιατί γνωρίζει κανείς από πρώτο χέρι τις προφυλακές της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Τό τρίτο σημείο στό όποιο ύστερεί ή επαρχία είναι ο τομέας της θεμιτής προβολής. Που σημαίνει νά γίνεται γνωστό τό έργο κάποιου στά μέτρα της αξίας του. Για όλους αυτούς τούς λόγους οι άνθρωποι της τέχνης, που μένουν στην επαρχία, δημιουργούν κάτω από δυσμενείς αντικειμενικές συνθήκες. Μολαταύτα τό έργο τους, αν και από ανθρώπινη σκοπιά μπορεί νά κοιταχτεί με κατανόηση, δέν είναι δυνατό νά σταθμιστεί με λειψά σταθμά. Γιατί ή τέχνη είναι απρόσωπη και δέν επιδέχεται σε καμία περίπτωση χαριστικές κρίσεις. Άνεξάρτητα από αυτό είναι και λάθος τακτικής νά κρίνουμε τό έργο ανθρώπων που ζούν στην επαρχία με λειψά μέτρα. Γιατί έτσι δέν τούς βοηθοῦμε και επιπλέον τούς υποβάλλουμε την ιδέα ότι δέν μπορούν νά είναι δημιουργοί με ύπολογίσιμες αξιώσεις. Την άρχή νά αντιμετωπίζονται οι λογοτέχνες της επαρχίας χωρίς παραχωρήσεις στον τομέα της αισθητικής, θα προσπαθήσω νά την εφαρμόσω απόψε στό έργο του Τάσου Κανάτση. Και όπως θά δείτε άντέχει σ' ένα τέτοιο έλεχο και τελικά βγαίνει κερδισμένο.

Ο Τάσος Κανάτσης γεννήθηκε τό 1954 στό χωριό Έλληνικό (παλιό όνομα Λουζέτσι) που ανήκει στά Κατσανοχώρια του νομού μας. Έβγαλε τό δημοτικό στό χωριό του και τό τότε γυμνάσιο στό Καλέντζι. Ακολούθησε ή φοίτηση στη Ζωσιμαία Παιδαγωγική Ακαδημία από την όποια τελείωσε δάσκαλος. Ασκώντας τό επάγγελμα του δασκάλου φοίτησε στη Φιλοσοφική Σχολή της πόλης μας από την όποια πήρε τό πτυχίο τό 1987.

Ομιλία που εκφωνήθηκε στην εκδήλωση που οργάνωσε το Θεατρικό Εργαστήρι Ηλείου για τον Τάσο Κανάτση στις 3-12-1994.

Αναφορά στην ποίηση του Τάσου Κανάτση

Τό μέχρι σήμερα ποιητικό του έργο απαρτίζεται από τέσσερις συλλογές που εκδόθηκαν από τό 1981 μέχρι τό 1992. Οί συλλογές αυτές αποτελούν τέσσερα εξελικτικά στάδια, τά όποία, μεταξύ τών άλλων, αποκαλύπτουν μιά συναρπαστική περιπέτεια αναζητήσεων, με άλλοτε άλλα αποτελέσματα. Έτυχε νά παρακολουθήσω αυτή τήν εξέλιξη από κοντά, συλλογή τή συλλογή, και θά προσπαθήσω νά σάς τήν παρουσιάσω κάπως συνοπτικά.

Η πρώτη ποιητική συλλογή του Κανάτση εκδόθηκε τό 1981, με τίτλο *Πολιορκία*. Όταν τήν πρωτοδιάβασα όμολογώ ότι αισθάνθηκα απογοητευμένος. Έφτασα μάλιστα νά σκεφτώ ότι ό άνθρωπος που τήν έγραψε είχε μάλλον αμφίβολο μέλλον στην ποίηση και ότι δύσκολα θά γλύτωνε από τό Μινώταυρο τών συνθηκών κάτω από τίς όποιες αγωνιζόταν νά δημιουργήσει. Τί ήταν αυτό που μου προκάλεσε άρνητικές έντυπώσεις όταν διάβασα τήν *Πολιορκία*; Ήταν πρώτα πρώτα ό λόγος της. Λόγος ρητορικός και άφηρημένος. Η ρητορεία που υπάρχει ανάμεσα στό ρήτορα και στον ποιητή τή συνοψίζει παραστατικά ένα άγγλικό κείμενο του περασμένου αιώνα. Ο ρήτορας, λέει, προϋποθέτει πάντοτε κάποιο άκροατήριο προς τό όποίο απευθύνεται με σκοπό νά τό έπηρεάσει. Είναι συνεπώς στραμμένος προς τά έξω. Αντίθετα ό ποιητής είναι άνθρωπος της μοναξιάς, χωρίς άκροατήριο, που δημιουργεί όντας στραμμένος προς τόν έαυτό του, δηλαδή προς τά μέσα. Στην πρώτη συλλογή του Κανάτση τό ποιητικό έγω, τό πρόσωπο που μιλάει μέσα από τά κείμενα, είναι στραμμένο προς τά έξω. Μερικές φορές μάλιστα ύψώνει τόν τόνο σαν νά πάει νά βγάλει κήρυγμα. Από τ' άλλο μέρος ό λόγος τών κειμένων της *Πολιορκίας* ήταν άφηρημένος. Άφηρημένος σημαίνει εδώ ότι δέν έχει έμπειρικό υπόβαθρο, δέν ξεκινάει δηλαδή από προσωπικές έμπειρίες. Υπάρχει στην ποίηση ή δυνατότητα στοχαστικής έκφρασης, αλλά κι αυτή βασίζεται σε προσωπικές έμπειρίες - όχι τόσο υλικές όσο πνευματικές, αλλά πάντως έμπειρίες. Τέτοια είναι π.χ. ή ποίηση του Τ. Παπατσώνη. Ο λόγος της στοχαστικής ποίησης είναι σε μεγάλο βαθμό στοχαστικός, αλλά δέν είναι άφηρημένος. Ένα άλλο άρνητικό συστατικό της *Πολιορκίας* Ήταν τά κοινά εποχιακά θέματα, αυτά που προβάλλει συνήθως ό ήμεροήσιος τύπος και άφορούν τά μεγάλα προβλήματα του κόσμου. Π.χ. τά άδιέξοδα του βιομηχανικού πολιτισμού, οι προδομένες επαναστάσεις, τά κενά της άστικής ζωής κ.λ.π. ήταν σαν νά συνοδοιπορούσε ό ποιητής με ό,τι μαθαίνει κανείς από τίς δημοσιογραφικές πηγές. Πέρα από όλα αυτά σε πολλά κείμενα υπήρχε αναφομοίωτη επίδραση της ποίησης του Σαχτούρη, του Κατσαρού και άλλων. Εκείνο όμως που βάραινε περισσότερο άρνητικά στό συγκεκριμένο βιβλίο είναι ότι δέν διαφαίνονταν μέσα από τά κείμενα τά χαρακτηριστικά κάποιας ξεχωριστής ιδιοσυγκρασίας ή προσωπικότητας με ιδιαίτερο χρώμα φωνής. Για όλα αυτά, όπως είπα νωρίτερα, όταν διάβασα τήν *Πολιορκία* αισθάνθηκα απογοητευμένος. Κάτι που δέν έκρυψα από τόν ποιητή, σέ στενάχωρη συνάντησή μας που μιλήσαμε σχετικά.

Τέσσερα χρόνια άργότερα ό Κανάτσης κυκλοφόρησε τή δεύτερη συλλογή του, τό *Ρυμουλκό*. Φυλλομετρώντας το κανείς και διαβάζοντας έστω και λίγα κείμενα διαπιστώνει ότι αποτελεί ποιοτικό άλμα. Υπάρχει ήδη δραστικός αναπροσανατολισμός πάνω στα βασικά ζητήματα που προανέ-

φερα. Ο ρητορικός και αφηρημένος λόγος δίνει τη θέση του σ' έναν σχετικά αφηρότερο και συγκεκριμένο λόγο. Ανάλογα και τα θέματα αντλούνται περισσότερο από την ιδιωτική περιοχή του ποιητικού εγώ. Βέβαια η παρουσία του Σαχτούρη είναι ακόμη αρκετά έντονη, ενώ αρχίζει να γίνεται αισθητή η επίδραση του Καρυωτάκη. Το σημαντικό ωστόσο είναι ότι, πέρα από τις όποιες επιδράσεις, αρχίζουν να διακρίνονται τα πρώτα σημάδια μιās προσωπικής φωνής και μιās ξεχωριστής ποιητικής ιδιοσυγκρασίας. Η συλλογή λοιπόν τό Ρυμουλκό αποτελεί όπωσδήποτε σταθμό.

Το 1989, τέσσερα χρόνια αργότερα, κυκλοφόρησαν τά Κρόσια, ή τρίτη συλλογή του ποιητή. Δεν θά επιμείνω σ' αυτό τό βιβλίο. Δυστυχώς δέν συνεχίζει τό ποιοτικό άνοιγμα του Ρυμουλκού. Αντίθετα φαίνεται νά είναι μιá βελτιωμένη έκδοση του πρώτου βιβλίου. Μέ αρκετά ρητορικό λόγο κ.λ.π. Αναφορικά μέ τίς επιδράσεις, ή παρουσία του Σαχτούρη σχεδόν εκλείπει, ενώ γίνεται έντονότερη του Καρυωτάκη και σέ πολύ μικρότερο βαθμό γίνεται αισθητή του Σολωμού, του Μποτλέρ, του Σεφέρη.

Ερχόμαστε τώρα στό τελευταίο μέχρι σήμερα βιβλίο του Κανάτση, πού έχει τίτλο *Νευραλγία Τριδύμου* κι εκδόθηκε τό 1992. Τό βιβλίο αυτό πραγματοποιεί τό δεύτερο ποιητικό άλμα του συγγραφέα του. Φαίνεται πώς ήρθε τό πλήρωμα του χρόνου - ποιός ξέρει μέσα από τί περιπλανήσεις, αγωνίες και πίκρες - νά βρει ό ποιητής τό δρόμο προς τόν έαυτό του και τό ξέφωτο τής ποίησης. Πρόκειται για όριστική κατάκτηση πού τόν τοποθετεί, ανεξάρτητα από τά μεγέθη και αναλογίες, στή χώρα των ποιητών. Έδώ δέν υπάρχει πιά ρητορικός και αφηρημένος λόγος, δέν έχουμε κοινότοπα θέματα τής δημόσιας ζωής, ούτε διαφαίνονται συγκεκριμένες επιδράσεις. Υπάρχουν έκφρασμένα βιώματα και υπάρχει ή φωνή και τό βάρος μιās ιδιαίτερης προσωπικότητας. Πώς έφτασε ό Κανάτσης σ' αυτό τό αποτέλεσμα κανένας βέβαια δέν τό ξέρει. Τό σίγουρο είναι ότι έφτασε χωρίς πωξίδα άλλη από τό ένστικτό του. Αν ήξερε από πριν τήν τελευταία συλλογή του θά ήξερε προς τά πού νά κινηθεί. Αλλά δέν ήξερε ούτε τήν τελευταία συλλογή, ούτε πού πήγαινε. Οί ποιητές και γενικότερα οί δημιουργοί προχωρούν μέ τή διαίσθησή τους, ψηλαφώντας στά τυφλά. Από τήν άποψη αυτή όλοι οί ποιητές, και όχι μονάχα ό Όμηρος θά μπορούσαν νά θεωρηθούν τυφλοί. Και άσφαλώς πολλοί ξεμινούν και λίγοι φτάνουν. Γι' αυτό θεωρώ έξαιρετικό γεγονός τό ότι ό ποιητής για τόν όποιο μιλω κατάφερε ν' άρθρώσει προσωπικό λόγο μέ τήν *Νευραλγία Τριδύμου*. Και είναι, αν σκεφτεί κανείς όλο τό πλέγμα των συνθηκών κάτω από τίς όποιες εργάστηκε, κάτι σάν μικρό θαύμα. Για νά πάρετε τώρα μιá ιδέα τής απόστασης πού χωρίζει τήν πρώτη συλλογή από τήν τελευταία θά σάς διαβάσω ένα ποίημα από τήν καθεμιá. Στο μεταξύ θυμηθείτε όσα είπα για τόν ρητορικό και αφηρημένο λόγο, τά θέματα κ.λ.π. Τό πρώτο ποίημα είναι από τήν *Πολιορκία* και επιγράφεται «Κατάπτωση», τό δεύτερο είναι από τήν *Νευραλγία Τριδύμου* και επιγράφεται «Τα ταξίδια μου».

Αναφορά στην ποίηση του Τάσου Κανάτση

I

Τά πλήθη ηλεκτρίζονταν
οί προτομές μετατοπίζονταν
πολιορκούσε τίς τελαρισμένες άναμονές
μέ ίαχές καταχνιάς
μέ λερωμένες άναπαραστάσεις
στρογγυλισμένων χρόνιον
καφατομούσε σβησμένα μάτια
ύπερβα πρόναους και φατρίες
στους αϋλοκόλακες χάριζε κικλίδωμα
σέ καφασιωτά πλαίσια
υ' άπελπισμένες άδιέξοδες φωνές
διάτρυτες μολυσμένο άέρα.
παρχωρούσε φωταγωγούς
κάτω από έξέδρες
χειρονομούσε επιδεικτικά
μέσα από φωτιές έσερνε τή φωνή του
χιδαΐα
άναμετρήθηκε χίλιες φορές
μ' αϊτοκρατορικές λεγεώνες
σφύριζε νοσταλγικά
σέ ξένα τοπία.

Τώρα πουλάει λαχειά
στά σταυροδρόμια του κόσμου.

II

Κι αυτό τό χαλοκαίρι άφησα στην άμμουδιά
τά ίχνη ενός ταξιδιού μου
μέ την ψυχή μου νά ρουφα την αύρα του νότου
και μέ τή γεύση της άρμούρας και της πίχρας
στά χείλη μου, για την καινούργια άναβολή

Ξανά σχεδιάζοντας μέ βρήκε τό φθινόπωρο
και τά πρώτα ρίγη μέ γύρισαν πίσω
στην άπανεμιά μιās ηουχης κόγχης
στό ηρεμο της όστριας χάδι

μήπως καταλαγιάσει τή λαχτάρα του ταξιδιού
η χειμωνιά
ηρεμώντας τους άγριους πόθους μου
στό καταφύγιο των φιλιών
μιās πρόσκαιρης άγάπης
καθώς στή μνήμη μου
θά σφυρίζουν δαμονισμένα μποροϋδες
άπό ταξίδια πού έτοίμασα χρόνια
στόν ταρσανά της ψυχής μου.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΑΓΗΣ